

Bankfokus

AKTUELLT FRÅN BANKFÖRENINGEN | NR 2 | JUNI 2019

Alla behövs i kampen mot penningtvätt

Penningtvätt är ett samhällsproblem. Många parter i samhället har tilldelats ansvar för att bidra till penningtvättsbekämpningen. Så här arbetar Bankerna, Finansinspektionen och Finanspolisen.

Ta bort hindren för
effektiv bekämpning
av penningtvätt

HELA DETTA NUMMER AV BANKFOKUS
ÄGNAS ÅT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

Tre förslag för bättre penningtvättsbekämpning

Medierapportering om misstänkta fall av penningtvätt prövar branschens förtroende hos allmänheten. Penningtvätsfrågan är dock komplex och de kriminella nätverk som står bakom är väl organiserade.

I TAKT MED ATT kapitalmarknader liberaliseras och digitaliseras blir penningtvätten mer sofistikerad. Enligt FN om-sätter penningtvätt årligen 2–5 procent av global BNP, motsvarande Tysklands BNP. De flesta försök till penningtvätt som svenska banker utsätts för sker utomlands.

Bankföreningen har länge arbetat för att förbättra bankernas möjligheter att bekämpa penningtvätt och finansiering av illegala aktiviteter. Sedan 2005 har Bankföreningen kommit in med över 20 förslag, ansökningar och remissvar till regering och ansvariga myndigheter för effektivare brottsbekämpning. År 2016 tog branschen initiativ till Svenska institutet mot penningtvätt, Simpt, i syfte att underlätta finanssektorns arbete med att motverka penningtvätt och terrorismfinansiering.

Med anledning av uppmärksamheten kring Baltikum och penningtvätsfrågor, har Bankföreningen även tagit initiativet till att bilda Nordic Baltic AML Forum. Parallellt med branschens arbete har lagstiftningen skärpts i flera steg och idag har bankerna långtgående myndighetsliknande uppgifter och flera tusen anställda som arbetar med regelefterlevnad och förhindrande av penningtvätt.

Bankföreningens tidning Bankfokus kommer ut fyra gånger om året. Den belyser Bankföreningens arbete och tar upp aktuella frågor inom bank- och finansområdet såväl inom Sverige som EU. Det innehåller även information om utredningsförslag, remissvar och nya lagar.

Men penningtvätt är ett rörligt mål där de kriminella organisationernas metoder ofta är steget före lagstiftningen. Arbetet med att motverka penningtvätt bedrivs idag inte tillräckligt effektivt. Bankföreningen har därför besökt riksdagens finansutskott för att diskutera vad branschen, riksdagen och regeringen tillsammans kan göra. På mötet presenterade vi följande förslag:

1. Rättssystemet och tillsynen måste stärkas. Exempelvis måste Finanspolisen få mer resurser för att kunna utreda och återkoppla misstänkta transaktioner. Bara förra året rapporterade bankerna in över 14 000 misstänkta transaktioner till Finanspolisen.

2. Ändra i lagen så att det blir möjligt för banker att inhämta, behandla och dela relevant information emellan sig. Även berörda myndigheter, bland annat Finansinspektionen och Finanspolisen, bör i ökad utsträckning kunna dela med sig av information och kunskap till bankerna. På så sätt skulle bankernas arbete att motverka penningtvätt kunna utföras mer effektivt än i dagsläget. I början av april lämnade därför Bankföreningen över en framställning till finansmarknads- och bostadsminister Per Bolund med förslag om utökad informationsdelning.

För att ytterligare bidra till ett bättre fungerande regelverk och arbete planerar Bankföreningen att presentera ytterligare en framställning till regeringen med ett explicit lagförslag för förbättrade möjligheter till delning av information mellan såväl banker som med myndigheter.

3. Som en tredje åtgärd föreslår Bankföreningen att det bildas en organisation för privat-offentlig samverkan där banker och myndigheter kan utbyta information

om misstänkt penningtvätt, en informationshub. Denna typ av samarbete bedrivs redan idag framgångsrikt i både Storbritannien och Nederländerna.

I detta nummer kan du fördjupa dig i bankernas och myndigheternas arbete med att motverka penningtvätt samt regelverkets utveckling.

Nu önskar jag er en solig och varm sommar med lagom mycket regn!

Hans Lindberg
vd, Svenska Bankföreningen

BANKFOKUS

Bankfokus ges ut av Svenska Bankföreningen. Det publiceras på www.swedishbankers.se i pdf-format och skickas även med e-post till prenumeranter.

PRENUMERERA PÅ BANKFOKUS

Gå in på publikationer på swedishbankers.se eller mejla till info@swedishbankers.se

ANSVARIG UTGIVARE:

Lena Barkman 08-453 44 48

REDAKTION:

Bodil Bjerre Sekund 08-453 44 09
Form/produktion: Ohana Stockholm
Omslagsfoto: iStockphoto.com/artjazz
SVENSKA BANKFÖRENINGEN
Box 7603, 103 94 Stockholm
08-453 44 00
info@swedishbankers.se
www.swedishbankers.se

Samverkan viktigt i kampen mot penningtvätt

Kampen mot penningtvätt och terrorismfinansiering har under 2000-talet blivit allt mer intensiv. År 2009 kom det nya riskbaserade regelverket i EU, som ställer helt nya krav på de aktörer i samhället som ålagts att försöka hindra penningtvätt. Nästa steg kan vara att förbättra möjligheterna för samverkan mellan aktörerna.

Penningtvätt kommer finnas så länge det går att tjäna pengar på brottslighet. Men penningtvätt är ett rörligt mål, där sätten att tvätta pengar förändras i takt med att möjligheter uppstår och täpps till. Samtidigt har regelverket ändrats gång på gång under de senaste tio åren, och blivit allt mer detaljerat och komplext.

Bankerna har fått en närmast polisiär roll i arbetet mot penningtvätt, där varje enskild kund ska granskas och övervakas, och avvikelser rapporteras till

Finanspolisen. Stora resurser, i form av personal och datakraft, läggs ner på att klara den omfattande uppgiften.

Finansinspektionen och Finanspolisen i sin tur tilldelas mer resurser för att klara av den utökade arbetsbördan. Finanspolisen fick till exempel förra året ta emot över 14 000 rapporteringar om misstänkta fall, bara från bankerna.

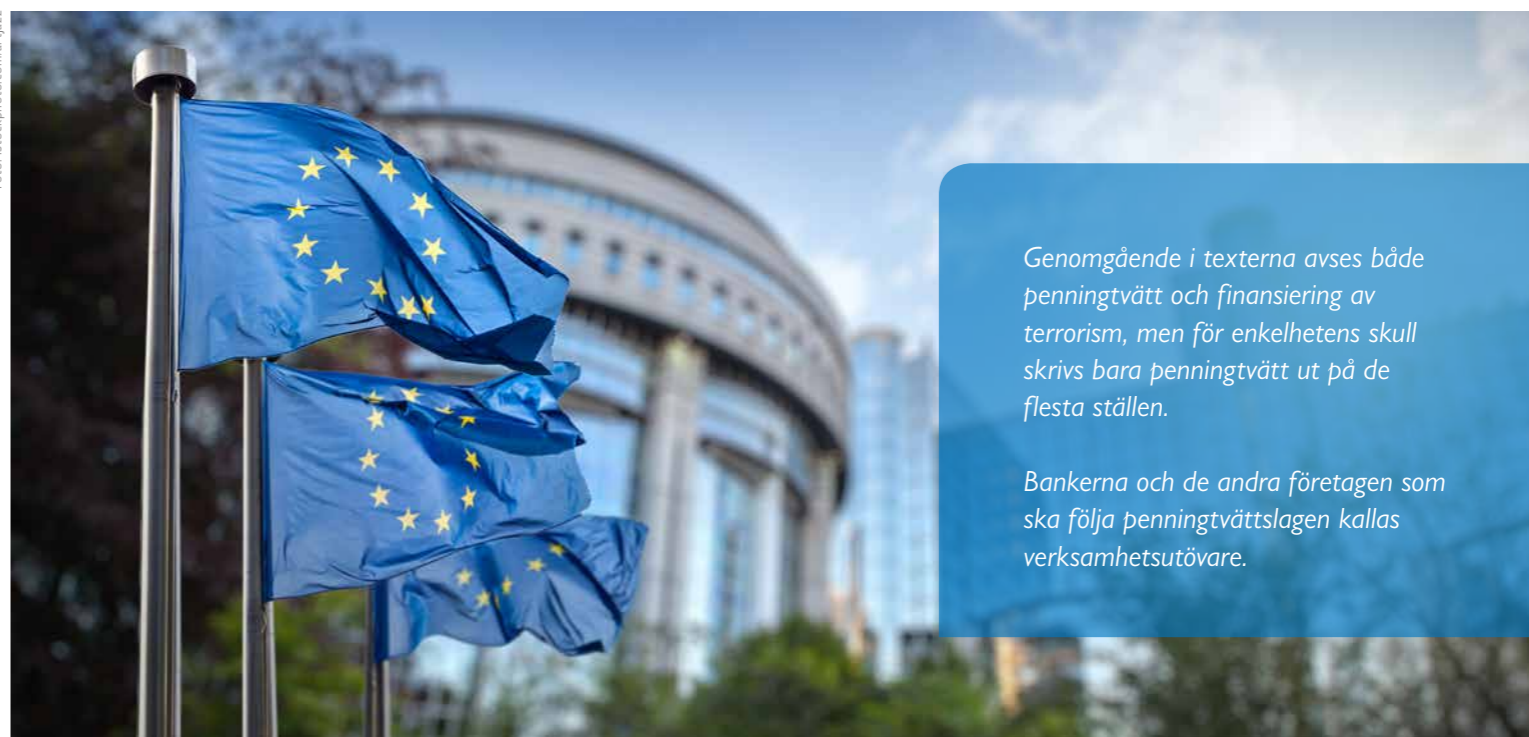
Bankföreningen har under många år verkat för att arbetet i Sverige mot

penningtvätt ska bli mer effektivt. Det handlar bland annat om bankernas möjlighet att inhämta, dela och behandla information, men också om möjligheten för banker och myndigheter att samverka.

I detta nummer av Bankfokus som ägnas åt penningtvätt, kan du bland annat läsa hur arbetet mot penningtvätt går till i praktiken hos bankerna, Finansinspektionen och Finanspolisen.

Genomgående i texterna avses både penningtvätt och finansiering av terrorism, men för enkelhetens skull skrivs bara penningtvätt ut på de flesta ställen.

Bankerna och de andra företagen som ska följa penningtvättslagen kallas verksamhetsutövare.

Övervakningen i bankerna är numera till största delen automatiserad, men den mänskliga analysen är fortfarande viktig.

Svenska banker lägger ner miljarder i kampen mot penningtvätt

Riskbedömning av banken som helhet och av varje enskild kund, samt övervakning av alla de miljontals transaktioner som görs varje vecka. Bankerna har fått en omfattande uppgift i arbetet att bekämpa penningtvätt och terrorismfinansiering. Men hur går det till i praktiken? Vi frågar Linda Hedvall, chef för Group Compliance Monitoring på SEB, och Ronny Gustavsson, chef för avdelningen Finansiell brottslighet på Skandia.

– I takt med att samhället har blivit klokare på vad som är penningtvätt och hur man behöver jobba för att förhindra det, så har regelverken också blivit allt mer detaljerade och komplexa. Det är positivt, för det har gett oss verktyg att verkligen ta reda på saker om kunderna. För vi vill ju verkligen inte ha kriminella medel hos oss, säger Linda Hedvall.

Priset för att misslyckas är också högt: sanktioner i miljonklassen (för holländska

ING i miljardklassen) och i värsta fall hindrad tillgång till dollar, om amerikanska myndigheter kommer in i bilden.

Alla de åtgärder som bankerna numera måste göra för att upptäcka och förhindra penningtvätt är mycket resurskrävande. Svenska banker lägger ner miljarder på att rusta sig mot penningtvätt. Sedan tredje penningtvättsdirektivet infördes 2009 har antalet medarbetare på bankerna som enbart arbetar med penningtvätsfrågor

flerfaldigats. Det är dock inte bara specialister som jobbar mot penningtvätt i bankerna, utan det gör alla som på något sätt har med kunder att göra.

– Alla måste dra sitt strå till stacken. Allt från kundservice till personer som tar in bolån, de som jobbar på backoffice på värdepapper och de som jobbar med kapitalförvaltning eller med utlandsbetalningar. Meningen är att varje person ansvarar för sina kundkontakter vad gäller åtgärder mot penningtvätt, säger Ronny Gustavsson på Skandia.

Det kräver stora utbildningssatsningar i bankerna. På SEB är det 5 000 medarbetare som på ett eller annat sätt arbetar med penningtvätsfrågor. Utbildningarna som hålls inom banken är återkommande och uppdateras allteftersom det kommer nya lagar och omvärlden förändras. För det är en komplex och föränderlig uppgift att bekämpa penningtvätt. På Skandia utbildas personalen minst en gång om året. Att regelverket dessutom

är riskbaserat och till stor del en bedömningsfråga snarare än 'rätt eller fel' ställer stora krav på personalen.

Foto: iStockphoto.com/zorann

I det dagliga arbetet mot penningtvätt är ett viktigt moment när man tar emot en ny kund.

Hur går då bekämpningen av penningtvätt till i praktiken på en bank? Nyckelordet är just "riskbaserat". I tredje penningtvättsdirektivet infördes det riskbaserade förhållningssättet, vilket betyder att bankernas åtgärder ska baseras på verksamhetens risk. Internt i banken görs först en analys av inneboende risker i verksamheten, utifrån de fyra huvudkategorierna produkter, distributionskanaler, länder banken är verksam i och vilka kundtyper den har.

Skandia och SEB har olika svar på detta, eftersom de skiljer sig åt i sin verksamhet. Den ena är en digital bank utan kontor med 360 000 privatkunder och finns bara i Sverige. Den andra har många kontor, både i Sverige och utomlands, och över 4 miljoner kunder, såväl privatpersoner som företag.

Som grund för riskbedömningen har banken information från den egna verksamheten samt omvärldsanalyser

av bland andra Finanspolisen, Finansinspektionen och den internationella penningtvättsorganisationen FATF.

Riskbedömningen av verksamheten ligger sedan till grund för bankens rutiner och processer för att bekämpa penningtvätt.

I det dagliga arbetet är ett viktigt moment när man tar emot en ny kund. För att banken ska få ta emot en ny kund – privatperson såväl som företag – måste den först skaffa sig en uppfattning om vem kunden är och hur den vill använda banken, genom att ställa ett antal frågor och be om olika dokument.

Kundens svar ges olika poäng och vikt enligt en riskklassificeringsmodell. Utifrån resultatet bedömer banken om kunden ska anses ha låg, normal eller hög inneboende risk. Risknivån avgör hur omfattande kundkännedomsproceduren ska vara.

– Någon som har en komplex affärsstruktur eller finns i särskilda länder, eller på annat sätt innebär en svårare bedömning av penningtvättsrisk, det vill säga en kund med hög inneboende risk, behöver vi ta reda på mer om, säger Linda Hedvall.

Det kallas att banken måste vidta skärpta kundkännedomsåtgärder. Hos Skandia som är en digital bank får den blivande kunden frågorna digitalt vid ansökningstillfället.

– Är det så att vi tycker att det finns avvikelser i svaren utifrån en normal kund, så får vi helt enkelt pausa kunden. Den får ett svar där vi säger att vi återkommer, och så får den kanske ytterligare några frågor, förklarar Ronny Gustavsson.

Om kunden är en så kallad politiskt utsatt person, som anses vara mer utsatt för korruptionsrisk, måste banken också vidta så kallade skärpta kundkännedomsåtgärder.

I lagen står att det ska finnas en hierarki med flera beslutsnivåer i banken gällande penningtvätt. I SEB:s och Skandias fall innebär det att personalen i kundledet inte får ta beslut om dem som klassats som högrisk kunder, utan de ska skickas

till en specialistavdelning. På Skandia är det Ronny Gustavssons avdelning medan det på SEB finns en särskild kundkommitté.

– Kundkommittén avgör om vi ska ta ombord kunder som finns i den högre kategorin. Likadant om en kund byter kundkännedomsnivå måste kundkommittén göra en bedömning: kan vi ha kvar kunden och hur ska vi i så fall arbeta för att fortsätta förstå och hantera risken? berättar Linda Hedvall.

När kunden väl kommit in i banken kräver lagen att den övervakas, monitoreras. Banken följer alla kundens transaktioner, vissa i realtid, för att se om de stämmer överens med det mönster man förväntar sig.

– Om ett beteende är avvikande eller misstänkt triggas ett larm som går till en särskild avdelning här hos oss som gör en utredning för att försöka avgöra om det är misstänkt eller normalt. Dessutom är en väldigt viktig informationskälla de tips som anställda i banken lämnar till avdelningen när de iakttagit avvikande beteenden eller transaktioner, berättar Linda Hedvall.

Den absolut övervägande andelen larm utlöses av helt legala transaktioner. Men hittar bankens utredare ingen rimlig förklaring, utan det finns en skälgrund för misstanke om penningtvätt, skickar de en misstankerapport till Finanspolisen.

Banken gör då också en bedömning av hur den ska hantera kunden framöver. I vissa fall begränsas kundens användning av tjänster, i andra fall tas beslutet att den inte kan vara kvar som kund.

Banken kontrollerar också regelbundet om kunderna finns på de sanktionslistor som finns i EU och världen, och där namn tillkommer löpande. Likaså kontrolleras att transaktioner inte genomförs till personer som finns på sanktionslistorna.

Övervakningen i bankerna är numera till största delen automatiserad.

– Det har verkligen varit en resa, där det under det senaste decenniet har gått från att ha varit manuellt arbete till att bli mer och mer digitalt. Idag finns verkligen möjligheten att utnyttja kraften i maskiner för att kunna analysera och visualisera stora mängder data. Tekniken har gått framåt jättemycket, säger Linda Hedvall, som själv sett utvecklingen under sina år på compliance.

Övervakningssystemen som fanns för 10-15 år sedan innehöll många statiska parametrar och fasta tröskelvärden. Så småningom började man kunna använda mer dynamiska parametrar och även bygga upp statistik vilket gjorde kvalitén på scenarierna bättre. Med den teknik som finns tillgänglig idag är det också möjligt att upptäcka samband som är svåra för en människa att se.

Foto: iStockphoto.com/izusek

– Det kan vara samband mellan olika typer av misstänkt beteende som vi inte själva kan identifiera eller samband mellan kunder eller kundgrupper. Man kan också hitta nya typer av misstänkt beteende. Det här är ett område vi kommer att fortsätta investera i mycket framöver. Att upprätthålla ett robust försvar mot kriminalitet och ha fortsatt högt förtroende i marknaden är otroligt viktigt för oss. Den mänskliga analysen är fortfarande otroligt viktig och det kommer den alltid att vara, men tekniken ger oss bättre och snabbare underlag för våra bedömningar, säger Linda Hedvall.

Även på Skandia knyter man stora förhoppningar till den nya tekniken.

– Det poppar upp hur många leverantörer som helst, många med bra idéer, säger Ronny Gustavsson och tar exempel från värden där man med hjälp av artificiell intelligens har visat sig kunna ställa bättre diagnoser än läkare i vissa fall.

Kampen mot penningtvätt har förts

Har vi avslutat relationen med en kund som vi starkt misstänker, flyttar den bara till en annan aktör

Ronny Gustavsson, chef för avdelningen Finansiell brottslighet, Skandia

intensivt i Sverige och övriga världen i tio års tid. Regelverk har ändrats, liksom bankernas arbetssätt. Hur kan Sverige som helhet bli bättre på att bekämpa penningtvätt?

– En sak som är jätteviktig, det är att man kan samarbeta och dela information. Dels bankerna, men framför allt myndigheterna, både Finanspolisen och Finansinspektionen. För så länge vi jobbar i

isolerade öar ser vi bara vår egen bit, vilket är till fördel för de kriminella. De gör ofta sina transaktioner i många led och gärna genom olika typer av företag och olika länder. Bankföreningen har ju lyft det i sin framställan till regeringen, och den står vi verkligen bakom, säger Linda Hedvall.

Idag får banker utbyta information med varandra om scenarier, men inte om enskilda kunder.

– Har vi avslutat relationen med en kund som vi starkt misstänker, då flyttar den bara sina affärer till någon annan aktör. Samtidigt kan vi ur ett rättssäkerhetsperspektiv inte helt låsa ute personer från den finansiella marknaden, bara för att vi själva har bedömt dem som misstänkta, beskriver Ronny Gustavsson dilemman.

– Man behöver titta på under vilka former som det ändå kan var ok för vissa syften att dela informationen om misstänkt penningtvätt. Jag tror att om man skulle göra det tillsammans med

myndigheterna så skulle det gå att hitta en lösning, säger Linda Hedvall.

Hon nämner partnerskapet JMLIT, Joint Money Laundering Intelligence Task Force, som finns i Storbritannien, där banker, lagstiftare och myndigheter gått samman för att utbyta och analysera både strategisk och operativ information om penningtvätt.

Bankerna efterlyser också mer information från Finanspolisen.

– De har blivit bättre, men Finanspolisen måste bli ännu bättre på att återkoppla till oss om vad vi rapporterar till dem. Vi får alldeles för lite information. Det vore jättebra om vi kunde få veta hur effektiva vi är, till exempel: "45 procent av de rapporter ni lämnar till oss leder till någon typ av finansunderrättelse". Då skulle vi kunna lämna bättre information till dem. Det skulle gynna samhället som helhet, säger Ronny Gustavsson. ■

Foto: iStock.com/metamorworks

FAKTA:

Vad bankerna ska göra för att motverka penningtvätt

Penningtvättslagen syftar till att förhindra att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet, såsom fastighetsmäklare och spelbolag, utnyttjas för penningtvätt. Bankerna ska göra en bedömning av hur de produkter och tjänster som tillhandahålls kan utnyttjas för penningtvätt och hur stor risken är för att detta sker. Omfattningen av **riskbedömningen** ska bestämmas med hänsyn till bankens storlek, vilka produkter och tjänster banken tillhandahåller, vilka distributionskanaler som kan användas och vilka geografiska riskfaktorer som finns.

Utifrån resultatet av riskbedömningen ska banken sedan fastställa sina interna **rutiner**. Rutinerna ska dokumenteras. De gäller sådant som vilka åtgärder banken ska vidta för att uppnå kundkännedom, och hur övervakning och rapportering ska gå till.

För att få ha en person eller ett företag som kund är banken tvungen att ha **kännedom om kunden**. För att uppnå kundkännedom ska banken enligt regelverket kontrollera kundens identitet, om det finns en verklig huvudman och om kunden är en person i politiskt utsatt ställning. Banken ska ta reda på var kunden är etablerad och kontrollera om kunden finns i ett land som EU-kommissionen har identifierat som ett högriskland. Banken måste också förstå hur kunden önskar använda bankens tjänster. Utifrån dessa uppgifter ska banken riskklassificera kunden, det vill säga bestämma om kunden ska betraktas som lågriskkund, standardkund eller högriskkund. Om det är fråga

om en högriskkund krävs att banken tar reda på mer om kunden. Banken måste alltid kontrollera att kunden inte finns med på EU:s sanktionslista.

Förståelsen av vem kunden är och hur kunden avser att använda bankens tjänster ligger till grund för den fortlöpande kontroll och **övervakning** av kunden som banken är skyldig att göra, till exempel

undersöka närmare vad avvikelser beror på. Oftast visar sig då en legitim förklaring till avvikelserna. Men om banken inte får en godtagbar förklaring till avvikelserna efter att ha gjort en undersökning, ska banken **rapportera** transaktionen till Finanspolisen.

Finanspolisen granskar den information som bankerna lämnar för att utreda om

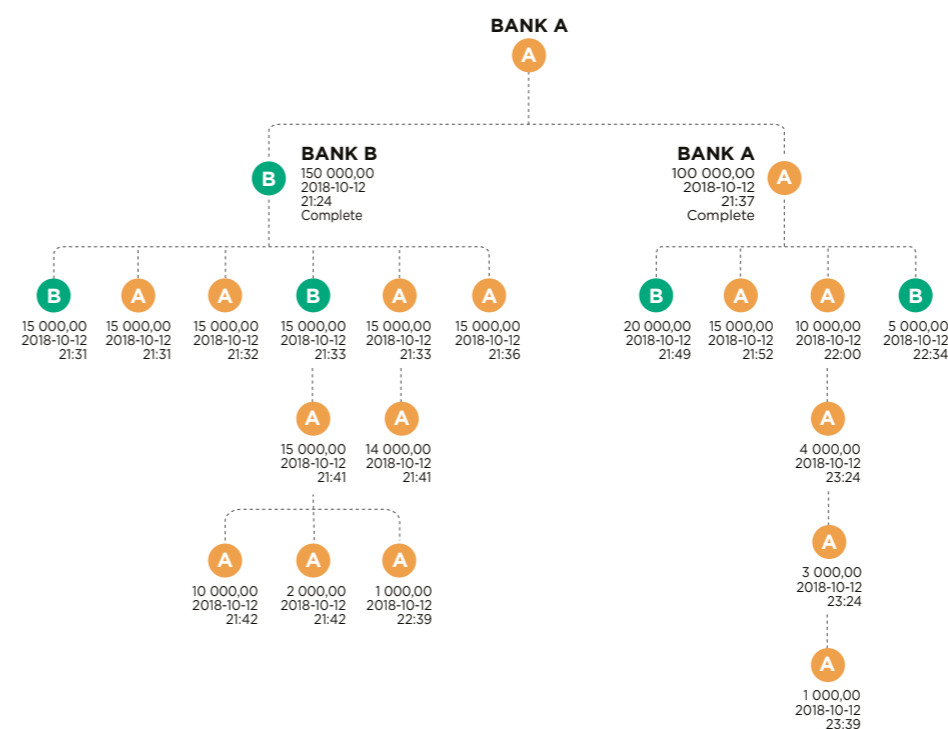
kundens transaktionsmönster. Även den löpande uppföljningen av kunden är riskbaserad, på så vis att en högriskkund ska övervakas noggrannare.

Stämmer inte en kunds transaktioner med bilden som banken har av kunden, eller avviker transaktionerna mot de transaktionsmönster som kunden normalt sett uppvisar, måste banken

det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Vid misstanke om finansiering av terrorism skickas information omedelbart till Säkerhetspolisen. Hos Finanspolisen finns en stor mängd underrättelser som kommer från olika håll, och tanken är att Finanspolisen ska ge information tillbaka till bankerna, som de kan använda sig av i sin riskbedömning. ■

CASE:

Exempel på upplägg för penningtvätt

INLEDANDE BROTT:

En bedragare skaffar sig genom bedrägeri tillgång till en främmande persons konto. Bedragaren övertalar någon att vara målvakt. Bedragaren för över pengarna från brottsoffrets konto till målvaktens konto, i det här exemplet 250 000 kronor.

PENNINGTVÄTT:

Från målvaktens konto skickas pengarna vidare till många andra målvakters konto, och delas på så sätt upp i mindre summor. De andra målvaktens konton finns på flera olika banker.

Målvakterna skickar beloppen vidare till andra målvakter i ytterligare flera led. I sista ledet är summorna så små att de passerar under bankernas gränser för hur mycket man får ta ut i uttagsautomat, och pengarna tas ut i kontanter.

Hela förloppet går på mycket kort tid. Varje målvakt får behålla en viss andel av summan som betalning. ■

Gränsdragningsproblem mellan dataskydd och penningtvättsarbete

Den personuppgiftsbehandling som sker enligt penningtvättslagen är tillåten enligt EU:s dataskyddsförordning. Bankerna tampas dock med gränsdragningsproblem.

Enligt dataskyddsförordningen gäller lagringsminimering gällande personuppgifter, det vill säga uppgifterna får bara lagras så länge de behövs för det ändamål de samlats in. Annars måste de gallras bort. Kraven i penningtvättslagen gör dock att banker måste spara transaktions-

historik så länge en kund har någon affärsförbindelse med banken.

– Men vad ingår i begreppet transaktion i detta sammanhang? Vad gäller exempelvis beträffande närliggande information, det vill säga information som behövs för att förstå en transaktion? Hur länge får denna sparas för att hålla sig inom ramen för dataförordningens regler? Det är fortfarande frågor som det råder en viss oklarhet kring och där Datainspektionens och Finansinspektionens intressen kan vara motstridiga, säger Agneta Brandimarti, jurist på Bankföreningen.

Även i kapitaltäckningsregelverket finns regler om hur länge en kredittagares personuppgifter ska få lagras.

– Dessa frågor är fortfarande inte helt utredda eller hur de olika regelverken ska fungera tillsammans, säger Agneta Brandimarti.

Bankerna vill också få möjlighet att behandla personuppgifter i större omfattning än vad som idag är möjligt. Detta gäller framförallt när det gäller att bekämpa penningtvätt på ett mer effektivt sätt. Även om penningtvättslagstiftningen i många fall ger möjlighet att göra undantag för dataskyddsförordningens regler krävs ytterligare lagändringar. Exempelvis skulle banker vilja dela kunders personuppgifter med varandra för att förhindra att kunder som misstänks för penningtvätt i en bank inte heller ska få tillgång till konto i andra banker. ■

Läs artikel om Bankföreningens framställan till regeringen på sidan 19.

Finansinspektionen: Flera sätt att göra rätt

BANKENS UPPGIFT ÄR INTE ATT AVSLÖJA DEN KRIMINELLE, UTAN ATT IDENTIFIERA TRANSAKTIONER SOM FRAMSTÅR SOM MISSTÄNKTA.

Martin Noréus, biträdande generaldirektör på Finansinspektionen

Finansinspektionens roll när det handlar om bekämpning av penningtvätt är att fastställa regler och vägledning samt att bedriva tillsyn. Finansinspektionen har cirka 2 000 företag under tillsyn, däribland 120 banker. Andra är exempelvis betalningsförmedlare, försäkringsbolag och värdepappersbolag.

Vid penningtvättstillsyn av en bank undersöker Finansinspektionen sådant som riskbedömning, rutiner, ansvarsförhållanden, uppföljning av risker och rapportering till Finanspolisen.

Stickprov görs av utvalda kundgrupper, till exempel av ett antal private banking-kunder eller så kallade PEP-kunder, personer i politiskt utsatt ställning. En undersökning kan handla om att säkerställa att banken har tillräckligt god kundkänedom.

Andra gånger kan Finansinspektionen titta på bankens transaktionsövervakning, hur många larm som utlöses, hur de hanteras och hur många som leder till en rapport till Finanspolisen. Banker kan ha system som ger många falsklarm och Finansinspektionens stickprov kan röra sig om enstaka till hundratals larm.

– Det finns olika filosofier bland bankerna. Man kan sätta en lägre tröskel som

utlöser många larm och ha en effektiv process för att sortera bort vad som är brus. Eller så har man en högre tröskel för larmen, vilket ger färre utslag men där en högre andel rapporteras, säger Martin Noréus, biträdande generaldirektör på Finansinspektionen.

Finansinspektionen har inga synpunkter på vilket.

– Det viktiga är utfallet. Regelverket säger att man ska ha en effektiv och ändamålsenlig hantering helt enkelt, och klara av att göra utredningarna tillräckligt snabbt.

Och det är det som är det svåra med penningtvättsregelverket, att det finns flera sätt, påpekar Martin Noréus.

– Det är mycket en bedömningsfråga. Det är inte bara boxticking, att du fyller i en blankett, utan du måste tänka efter. Regelverket är riskbaserat, vilket gör det komplicerat.

Han tar några exempel: Hur djup ska kundkänedom vara? Hur många frågor måste egentligen banken ställa? Hur ska kundkänedom skilja sig mellan en kund med komplicerade affärer och internationella betalningsflöden å ena sidan och en vanlig bolånekund i Upplands Väsby å andra sidan? Det måste banken själv bedöma.

Om det är öppet för bedömning, är det inte svårare för Finansinspektionen att säga att något är rätt eller fel?

– Så är det. Det finns många sätt man kan uppfylla reglerna på. Vi måste bedöma utfallet i slutändan: är det tillräckligt bra från bankens sida? Det är inte r eller o.

Men så är det också med andra komplexa regelverk, till exempel kapitaltäckning, säger han. Skillnaden är att penningtvättsregelverket är ganska nytt. Eftersom det ligger nära brottsbekämpning tror han dessutom att det är lätt hänt att man tänker i termer skyldig/oskyldig, när det i stället handlar om 'misstänkt'.

– Bankens uppgift är inte att avslöja den kriminelle, utan att identifiera transaktioner som framstår som misstänkta. Det är sedan polisens sak att utreda vidare och se om det faktiskt är något.

Även Finansinspektionens tillsyn ska vara riskbaserad. Vad innebär det?

– Om alla 2 000 företag fick lika mycket tillsyn, skulle vi inte jobba riskbaserat. I stället vill vi täcka så stor del av den svenska marknaden som möjligt. Vi kommer alltid att titta på de stora bankerna, för då täcker vi en stor del av alla betalningsflöden i Sverige. Sedan adderar vi ett antal mindre aktörer, utifrån vad de bedriver för verksamhet, att man gör mycket penningöverföringar eller har stor private banking-verksamhet till exempel. Det kan också vara företag som vi misstänker är lite svagare vad gäller regelefterlevnad, riskhantering och kompetens. Vi kan ju få varningssignaler från vår allmänna tillsyn, säger Martin Noréus.

Finansinspektionen började förra året ta in rapporter enligt regelverket från företagen under tillsyn. För bankernas del är det omfattande rapporter. Hur ska ni använda dem?

– De ger oss ett underlag just för att göra den här riskbaserade tillsynen. Grundläggande fakta kring insättningar, betalningar, transaktioner, utlandsverksamheter – precis det vi behöver för att få en uppfattning om hur verksamheterna skiljer sig åt och vilka vi bör fokusera på.

Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Består av representanter från 17 organisationer, bland andra Polisen (som leder funktionen), Finansinspektionen, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket.

Samordningsfunktionen ska vara ett forum för informationsutbyte, den ska sammanställa nationella riskbedömningar samt ge information till verksamhetsutövare, det vill säga banker och andra, för att bidra till deras arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

En ny nationell riskbedömning ska publiceras under året. Ambitionen framöver är att den ska ges ut vartannat år. Den senaste kom ut 2014.

Arbetet med penningtvätt har intensifierats under 2000-talet. Hur har det påverkat Finansinspektionen?

– De senaste tio åren har det hänt väldigt mycket. 2009 kom tredje penningtvättsdirektivet, det som de flesta brukar se som det stora steget när det blev mycket mer omfattande och ambitionen höjdes. Det var då regelverket började bli en utmaning för många banker. I takt med de utökade kraven har vi bedrivit mer och mer tillsyn, säger Martin Noréus.

Antalet som arbetar på Finansinspektionens penningtvättsavdelning har under samma tid gått från 6 till 12 och ska fördubblas igen inom två år. Även personal inom banktillsynen och på rättsavdelningen arbetar med penningtvättsfrågor.

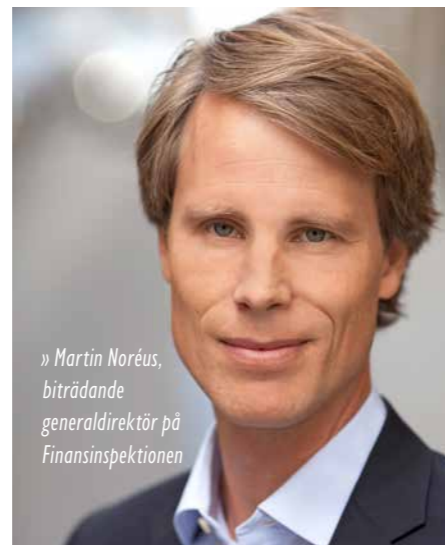
Vad skulle du önska framöver? Hur ska Sverige bli effektivare i att bekämpa penningtvätt?

– Många banker och andra företag behöver fortsätta stärka sitt penningtvättsarbete. Det tar tid att fixa det här. Vi har exempel på banker där ledningen tydligt har bestämt sig att satsa på penningtvättsarbetet, men det tar ändå lång tid att få det att fungera. Det kräver

stora IT-investeringar och ställer höga krav på kompetens inom företaget, säger Martin Noréus.

Men även tillsynen har mycket kvar att göra, anser Martin Noréus.

– Vi har haft för lite resurser. Vi tillför nu resurser och har också bett om ännu mer från regeringen som vi hoppas vi ska få. Tillsynen bör också bli mer gränsöverskridande.

» Martin Noréus, biträdande generaldirektör på Finansinspektionen

– Vi har konstaterat att vi borde ha gjort mer när det gäller samarbetet med baltiska tillsynsmyndigheter. På grund av att penningtvättstillsynen är så nära kopplad med den nationella polisverksamheten är den väldigt nationellt inriktad. Bankernas rapporter skickas ju till Finanspolisen, vår samordning är med svensk polis, svensk åklagare och Ekobrottsmyndigheten. Och det är bra, men vi har inget löpande operativt samarbete med andra länder. Det är nog en lärdom i hela EU. I slutändan måste det här funka gränsöverskridande.

Det svenska samarbetet mellan myndigheterna, Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism, tycker han fungerar bra på det strategiska planet, med utbyte och spridning av information om trender och upplägg.

– Det vi inte har så mycket av i Sverige är operativt utbyte, det vill säga information om specifika företag, individer eller upplägg. Här finns det problem med sekretess. Både mellan bankerna, men också mellan myndighet och bank. Vi kan hitta saker i en bank, men det är svårt för oss att använda oss av den informationen i vår kommunikation med en annan bank. Vi kan ställa frågor, men vi kan inte tipsa banken om att vi tror att det skulle vara bra att kolla något.

Bankföreningen skulle vilja att man ser över sekretessreglerna och har lämnat in en framställan till regeringen.

– Det är jättebra om man ser över det. Det finns några juridiska frågor där som inte är helt lätta att lösa, som jag tror skulle kräva lagändringar, så det görs nog inte i en handvändning. Men sekretessreglerna är som jag tolkar det nationella, till skillnad från GDPR. Vi ser positivt på att man undersöker möjligheterna att förbättra samverkan, säger Martin Noréus.

Om man bortser från det som hindras av sekretessregler, tycker du att den samverkan och delning som görs idag är bästa möjliga?

– Viljan är god, men det finns fortfarande mycket kvar att göra och jag tror att det är resurser det handlar om till stor del. Både hos Finanspolisen, men också hos åklagare och hos oss. ■

Finanspolisen bygger upp kunskap om penningtvätt

Om en bank misstänker att en kund försöker tvätta pengar ska den skicka en misstänkerapport till Finanspolisen. Även andra verksamhetsutövare utpekade i penningtvättslagen, är skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt. Bankerna är dock de som skickar allra flest rapporter till Finanspolisen; förra året gjorde de 14 000 av 19 000 misstänkerapporter.

Finanspolisen är en del av underrättelse-tjänsten inom polisen och tillika Sveriges Financial Intelligence Unit, FIU. Det Finanspolisen gör är att värdera och prioritera informationen som skickas till dem. Underrättelser kan också komma internt ifrån, till exempel från pågående utredningar, från kollegor i utlandet eller som tips från allmänheten. Av informationen lägger Finanspolisen ett pussel.

– Om vi i underlaget ser att det finns anledning att anta brott lämnar vi det vidare till utredande verksamhet för att en förundersökning ska inledas. Då är det en annan del av polisverksamheten som driver frågorna, berättar Nicklas Lundh, chef för Finanspolisen.

Utredningarna görs ofta i samband med de brott som gett upphov till behovet av penningtvätt: narkotikahandel, bedrägerier, stölder, prostitution för att bara nämna några.

– I princip all brottslig verksamhet har någon koppling till pengar, så penningtvättsutredningar ingår i väldigt många andra utredningar, konstaterar Nicklas Lundh.

Finanspolisen har möjlighet att fatta beslut om så kallat dispositionsförbud. Reglerna framgår av penningtvättslagen och innebär att en misstänkt transaktion kan stoppas temporärt. Förbudet gäller i 48 timmar och ska under den

fullt fokus för en eller två handläggare att arbeta upp caset, det vill säga upparbeta den kunskap som krävs för att man ska kunna se om frysningen ska bestå. Därifrån går det in i en förundersökningsfas.

På senare tid har det vanligaste fallet där Finanspolisen använt dispositionsförbud varit så kallade BEC frauds, business e-mail compromise fraud. Då har en kriminell brutit in i en mejlkonversation mellan två parter och ändrat till exempel ett kontonummer. Att det upptäcks i tid kan vara för att banken har annat oråd och kontaktat Finanspolisen innan betalningen genomförs. Det kan också ske utifrån ett initiativ från Finanspolisen.

2018 hade Finanspolisen 96 ärenden av dispositionsförbud och kunde på så sätt ta tillbaka 64 miljoner från brottslig verksamhet. Det är en beloppsmässig ökning med drygt 400 procent mot föregående år.

Foto: iStockphoto.com/gorodenshoff

– Det sker i princip varannan arbetsdag för oss, och det blir mer och mer. Ju bättre vi blir på att hantera det här verktyget, desto mer återvinner vi.

Förutom att analysera underrättelser i syfte att kunna lämna över fall till brottsutredande avdelningar, ska Finanspolisen bygga upp kunskap kring hur penningtvätt, näringspenningtvätt eller terrorfinansiering går till; trender och nya tillvägagångssätt.

– Att tvätta pengar är inte nytt, men möjligheterna förändras hela tiden, påpekar Nicklas Lundh.

Kunskapen ska sedan spridas, både in till övriga polisverksamheten, och ut tillbaka till samhället. Varje år publicerar Finanspolisen en årsrapport samt rapporter om specifika områden, till exempel om elektronisk valuta, digitala id-kapningar, nya betaltjänster eller särskilt brottsutsatta verksamheter i näringslivet. Dessa finns som regel tillgängliga för alla på polisens hemsida. Finanspolisen bidrar också till den nationella riskbedömningen som görs av Nationella samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism, där 16 andra myndigheter och organisationer ingår.

En annan viktig samverkan sker i den myndighetsövergripande samverkan som sker regionalt i de så kallade regionala underrättelsecentrum, där penningtvätt ofta ingår i kriminellas brottsliga verksamhet. I uppdraget ingår även internationell samverkan där förfrågningar från andra Financial Intelligence Units i världen är vanliga.

Finanspolisen ska dessutom återkoppla direkt till rapporteringspliktiga verksamhetsutövare.

– Det gör vi så mycket vi mäktar med. Vi vill ha väldigt bra kontakt med dem för att hjälpas åt i vårt gemensamma ansvar för att bekämpa den här brottsligheten.

Bankerna tycker dock inte att återkopplingen på det de rapporterar är tillräcklig och har i alla år velat ha mer.

– Det är inte så vanligt att företrädare för underrättelsetjänsten återkopplar i detaljer. Vi kan inte berätta om allt vi gör, samtidigt som det finns en förväntan att vi ska vara tydliga med vad som görs, så vi går balansgång däremellan. Det är inte säkert att du får feedback på din egen rapport, men du kan få det på omvägar, som del i strategiska rapporter eller om man läser internationella rapporter om

utvecklingen, som vi bidrar till. Det kan det vara något som grundar sig på upplysningar vi fått från de finansiella instituten här.

Vad tycker Finanspolisen om rapporteringen från finanssektorn?

– Jag vill inte peka på någon enskild bransch. Vi har nyligen publicerat statistiken för 2018 och vi ser att rapporteringen ökar. Det är bra. Vi ser också en förbättring kvalitetsmässigt, samtidigt som det finns en förbättringspotential.

Enligt Nicklas Lundh vore det bra om verksamhetsutövarna lämnade mer information kring transaktioner man har rapporterat som avvikande, till exempel varför man tycker att de är avvikande i förhållande till det man vet om kunden.

I lagen står att bankerna och de andra verksamhetsutövarna ska rapportera vid skäligen misstanke.

– Det är väldigt låg tröskel för skäligen misstanke. Tanken är att rapporteringen till Finanspolisen ska göras snabbt efter att banken fattat misstanke och det är först i ett senare skede som man faktiskt ser om det är ett brott. Det är inte det bankerna är satta att avgöra.

Ni får ju väldigt mycket rapporter, drygt 19 000 förra året. Är det för mycket, hinner ni med alla?

– Det är inte för mycket rapporter. Samtidigt måste vi ju prioritera bland rapporterna för olika syften. Vissa av rapporterna går in i den stora bulken av underrättelser för att förstå ett modus, medan andra byggs på med mer information så att vi kan driva det till förundersökning. Ytterligare andra rapporter visar sig inte sällan vara helt legala transaktioner. Men det är klart att det tar mycket tid och vi har en lagstiftning som ställer väldigt stora krav på oss och många verksamhetsutövare har blivit utpekade att rapportera till oss.

På Finanspolisen arbetar ungefär 40 personer. I Finanspolisens årsrapport står det att det periodvis varit ett ansträngt läge att hinna omhänderta det ökade inflödet rapporter. Antalet medarbetare har ändå nästan fördubblats jämfört med för 10-15 år sedan.

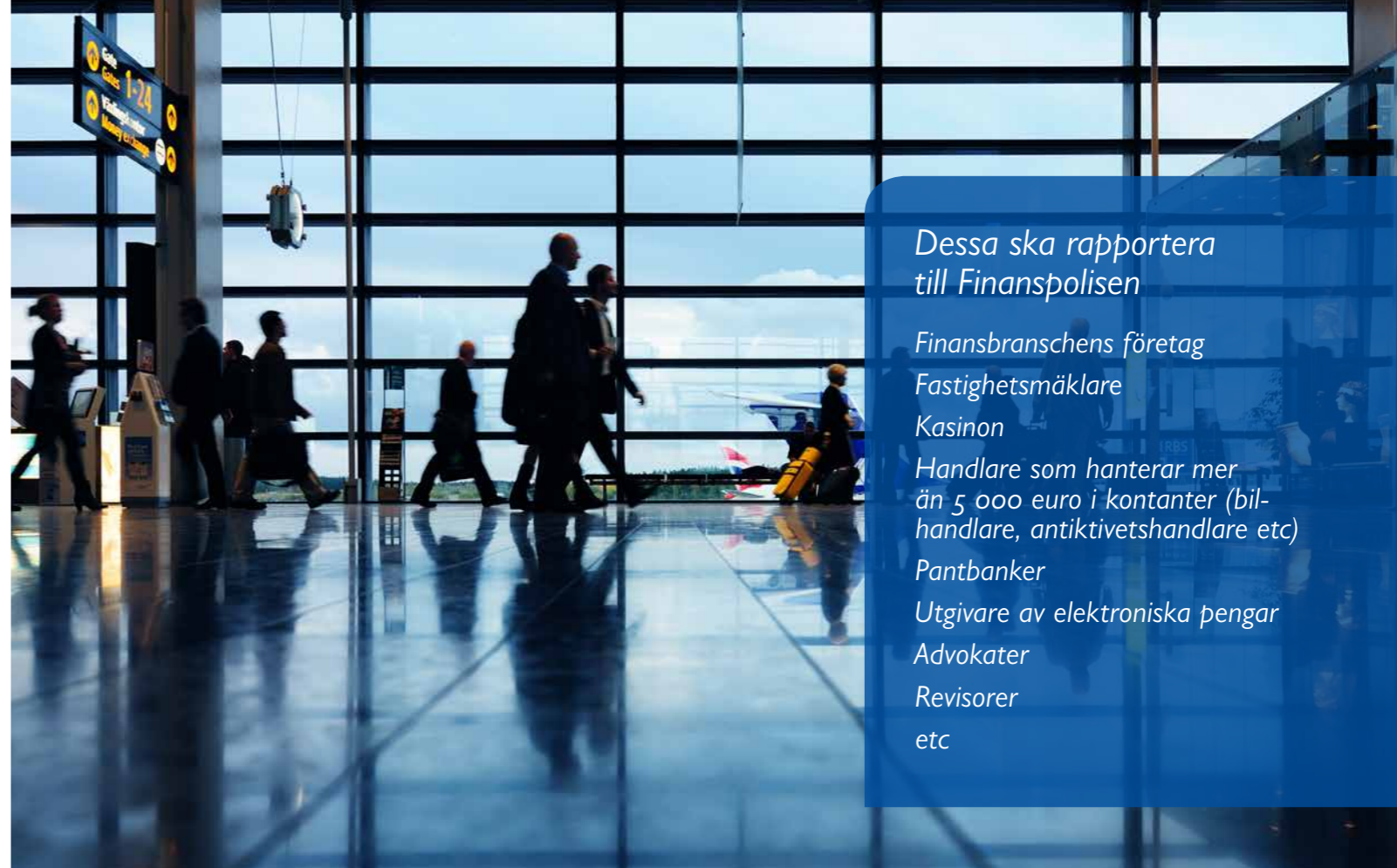

Foto: iStockphoto.com/olaser

Dessa ska rapportera till Finanspolisen

Finansbranschens företag

Fastighetsmäklare

Kasinon

Handlare som hanterar mer än 5 000 euro i kontanter (bilhandlare, antikvetshandlare etc)

Pantbanker

Utgivare av elektroniska pengar

Advokater

Revisorer

etc

– Nu rekryteras än fler och vi söker kompetens på en konkurrensutsatt marknad bland både jurister, ekonomer och personer med avancerad it-kompetens.

Ett nytt datasystem är också på gång som bankerna och de andra verksamhetsutövarna ska rapportera i till Finanspolisen, goAML. Det hoppas Finanspolisen mycket på: enklare inrapporteringsfunktion i ny portal ska minska manuella moment och minska feLEN så informationen blir mer hanterbar, samtidigt som det blir möjligt att ta ut historik och bryta ner datan på mer sofistikerade sätt.

– Det innebär att vi kan lägga mer tid på analys. Urvalet som ska analyseras kommer att bli mer exakt eftersom alla fyller i likadant. Då kan vi dra fler och träffsäkrare slutsatser. Jag vill inte påstå att det leder till snabbare domar, men förloppet från det att en uppgift har kommit in till oss, till det att vi kan dra slutsatser som också kan leda till en brottsanmälan, kommer att kortas.

Förhoppningsvis kommer det även att leda till bättre återkoppling om modus och trender till bankerna.

– Vi kan bryta ner informationen på en viss typ av verksamhetsutövare såsom

banker, eller enskilda banker eller en viss produkt. Det ger i sin tur verksamhetsutövarna ökad förmåga att bedöma och hantera risker.

Samverkan med kollegor utomlands väntas också underlättas, eftersom goAML används av andra Financial Intelligence Units ute i världen.

Framöver, hur anser du att arbetet mot penningtvätt kan förbättras i Sverige?

– Mer kunskap om problematiken är jätteviktigt. Även om det här inte är ett nytt fenomen, så har möjligheterna till penningtvätt blivit fler och snabbheten i transaktionerna ökat. Lagstiftningen går också i rasande fart, och det är ju för att vi har fått upp ögonen. Lagstiftningen ger oss bättre verktyg och blir tydligare hela tiden. Samtidigt ställer det här krav på både verksamhetsutövare, tillsynsmyndigheter och brottsbekämpande myndigheter. Samverkan är väldigt viktigt.

Många, inklusive Bankföreningen, anser att man bör se över sekretessreglerna så att kampen mot penningtvätt ska kunna bedrivas mer effektivt.

– Det är en balansgång att dels samarbeta och byta information, dels i vissa fall vara så specifik att det kan användas i rättsprocessen, dels följa den internationella lagstiftningsutvecklingen där femte penningtvättsdirektivet kommer att ställa ytterligare krav. Och givetvis, som alltid, värna den personliga integriteten, säger Nicklas Lundh.

» Nicklas Lundh, chef för Finanspolisen

Foto: Polisen

Foto: iStockphoto.com/Januchka

Snabb utveckling av penningtvättsregelverket

2009 kom tredje penningtvättsdirektivet – en milstolpe jämfört med tidigare regelverk. Då infördes det riskbaserade förhållningssättet som ställde en helt ny sorts krav på bankerna och de andra verksamhetsutövarna. Sedan dess har regelverket ändrats flera gånger. Kraven som ställs har blivit allt mer detaljerade och komplexa. Här listar Bankföreningens penningtvättsexpert Sara Ekstrand de viktigaste förändringarna.

Den första svenska penningtvättslagen, som genomförde EU:s första penningtvättsdirektiv, trädde i kraft 1993 och innehöll de grundläggande kraven för arbetet mot penningtvätt, vilka finns kvar i den nuvarande penningtvättslagen. 1993 års lag innehöll förbud för bankerna och de andra verksamhetsutövarna att medverka till transaktioner som kan misstänkas utgöra penningtvätt. Identiteten på alla kunder och på den som företräder kunder skulle kontrolleras, och underlagen för kontrollerna sparas fem år efter kundförhållandets slut.

1993

I 1993 års lag ställdes också krav på att alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt ska rapporteras till Polismyndigheten och det fanns ett förbud att röja för utomstående att en granskning genomförts eller att rapportering gjorts till Polismyndigheten. Verksamhetsut-

övarna skulle ha interna rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt. Personalen skulle få regelbunden utbildning och information.

Regelverket från 1993 har därefter utvidgats på olika sätt; dels har kundkännedomskraven och kraven på andra åtgärder ökat, dels har regelverket utvidgats till att omfatta fler typer av verksamhetsutövar.

2009

2009 genomfördes EU:s tredje penningtvättsdirektiv i en ny svensk lag mot penningtvätt som nu också omfattade terrorismfinansiering. Samtliga krav som framgick i den tidigare lagen ingick i den nya, som dessutom byggdes på med ytterligare krav.

Verksamhetsutövaren ska nu uppnå kundkännedom om alla kunder. Kundkännedomskravet ska anpassas till

Både Sverige och EU är medlemmar i Financial Action Task Force, FATF. EU implementerar FATF:s standarder genom direktiv och Sverige genomför direktiven i form av svensk lag. Lagen kompletteras av föreskrifter från de myndigheter som har tillsyn över verksamhetsutövarna som omfattas av regelverket.

den risk för penningtvätt och terrorismfinansiering som kunden bedöms medföra, vilket innebär att lagen blev uttryckligen riskbaserad.

När risken inte är låg ska kundkännedomskravet, förutom identifiering av kunden och kundens företrädare, bestå av att utreda kundens kontroll- och ägarstruktur och kontrollera den verkliga huvudmannens identitet samt inhämta information om affärsförbindelsens syfte och art. Om risken är låg kan förenklade åtgärder för kundkännedom vidtas.

Om risken är hög ska istället skärpta åtgärder vidtas. Om inte omständigheterna i det enskilda fallet indikerar annat ska risken antas vara hög till exempel när affärsförbindelser inleds på distans och när kunden är en person i politiskt utsatt ställning bosatt i utlandet. Risken ska alltid bedömas vara hög för produkter eller transaktioner som underlättar anonymitet.

Om kundkännedom inte uppnås får affärsrelationen inte inledas. Affärsförbindelsen ska löpande följas upp och handlingar, uppgifter och upplysningar om kontrollerna ska hållas aktuella. Anonyma konton förbjuds.

Verksamhetsutövaren ska ha rutiner och vidta åtgärder för att skydda personalen för de hot som kan uppstå i samband med utförandet av lagens krav.

De utökade kundkännedomskraven infördes retroaktivt, vilket innebär att de skulle tillämpas inte bara på nya kunder utan även på befintliga kunder.

2014

2014 infördes regler om dispositionsförbud i 2009 års lag, vilket innebär att en verksamhetsutövare, efter beslut av Polismyndigheten, ska frysa tillgångar under två arbetsdagar i avvaktan på åklagares beslut om penningbeslag.

2015

2015 infördes ytterligare krav i 2009 års lag. Verksamhetsutövaren ska nu kartlägga och bedöma riskerna för penningtvätt och terrorismfinansiering i verksamheten i en dokumenterad riskbedömning. För alla kunder ska det utredas om kunden eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning. I så fall ska vissa definierade åtgärder för skärpt kundkännedom vidtas, oavsett var kunden eller den verkliga huvudmannen är bosatt.

Förutom produkter eller transaktioner som kan underlätta anonymitet ska även nya produkter och affärsmetoder samt användningen av ny teknik anses medföra hög risk. Även vid denna lagändring infördes de nya kundkännedomskraven retroaktivt.

2017

Genom 2017 års penningtvättslag utökades kraven ytterligare i enlighet med fjärde penningtvättsdirektivet. Det infördes

krav på att en riskbedömning ska göras för varje enskild kund och att kundens riskprofil löpande ska följas upp. Ett antal faktorer som kan indikera hög respektive låg risk specificeras i lagtexten. Krav infördes på att verksamhetsutövarna ska ha rutiner för att lämplighetspröva särskilt utpekade personalkategorier.

Om verksamhetsutövaren inte kan upprätthålla tillräcklig kundkännedom för att kunna hantera risken med kunden ska kundförhållandet avslutas. Kundkännedomskraven utvidgades med krav på att kontrollera om kunden är etablerad i ett land utanför EES som av EU-kommissionen identifierats som ett högriskland. Samtliga kundkännedomskrav ska uppfyllas på alla kunder, men omfattningen av åtgärderna för att uppfylla kraven kan variera beroende på den risk kunden bedöms medföra.

2017 publicerade de europeiska tillsynsmyndigheterna riktlinjer om vilka riskfaktorer som ska beaktas och vilka åtgärder som ska vidtas vid förenklade respektive skärpta åtgärder för kundkännedom.

Det fjärde penningtvättsdirektivet reviderades redan innan det hade trätt i kraft. Ändringsdirektivet innehåller bland annat krav på nationella centraliserade automatiska mekanismer, till exempel centrala bankkontoregister eller centrala elektroniska datasöksystem, för att Finanspolisen snabbt ska kunna få reda på var personer och företag har bankkonton.

Europaparlamentet har i en rapport i mars 2019 ansett att medlemsstaternas implementering av penningtvättsdirektivet inte är tillräckligt bra samt att den

Initiativet till FATF kom från USA:s dåvarande president Ronald Reagan och det var brottvinster från narkotikahandel som initialt var i fokus. Sedan dess har FATF:s arbete utvidgats till att omfatta även åtgärder mot terrorismfinansiering och andra näraliggande hot mot det finansiella systemet, samt alla typer av brott som ger upphov till tillgångar som behöver tvättas för att kunna användas.

Verksamhetsutövare får nu möjlighet att hantera personuppgifter om lagöverträdelse, något som inte varit möjligt tidigare och som begränsat möjligheterna att arbeta riskbaserat. Lagen uppställer krav på intern kontroll och på inrättade av särskilda funktioner med ansvar för att se till att lagens krav genomförs och att uppföljning sker. Samtidigt infördes ett nationellt register över verkliga huvudmän.

Genom det fjärde penningtvättsdirektivet infördes också krav på riskbedömningar både på nationell nivå och gemenskapsnivå.

nationella tillsynen är för dålig. Parlamentet föreslår därför ett antal ändringar.

Bland annat föreslås att direktivet ersätts med förordningar, som har direkt effekt i medlemsländerna. Då skulle man inte behöva vänta den tid det tar att genomföra reglerna i nationella lagstiftningar. Parlamentet vill också att det infördes en "unexplained wealth control mechanism", det vill säga att personer som kan antas ha anknytning till allvarlig brottslighet ska vara tvungna att redogöra för sina tillgångar och hur de har skaffat sig dem. ■

FATF, är en mellanstatlig organisation som grundades 1989 i syfte att ta fram standarder för medlemsstaternas arbete att förhindra penningtvätt. FATF arbetar också för ett effektivt genomförande av standarderna i medlemsländerna.

Penningtvättsregler förutsätter hantering av information

Redan 2006 lyfte Bankföreningen frågan om bankernas möjlighet att inhämta, dela och behandla information i syfte att bekämpa penningtvätt och terrorismfinansiering. Det skulle bli många fler gånger. I april 2019 lämnade Bankföreningen åter in en framställan till regeringen med en begäran om lagändring i syfte att ge bankerna möjlighet att behandla och dela information.

– I takt med att regleringen på penningtvättsområdet har skärpts har bankerna fått en alltmer myndighetsliknande, polisiär roll i förhållande till kunden. Banken måste uppnå kundkännedom, det vill säga hämta in och bedöma uppgifter om kunden, stoppa misstänkta transaktioner, rapportera misstänkta fall till Finanspolisen och i vissa fall även avbryta kundförhållandet. Det är ingripande och myndighetsliknande åtgärder som man ålagt bankerna att utföra och då tycker vi att lagstiftaren också måste ge bankerna de nödvändiga verktyg som krävs för att kunna agera effektivt, säger Åsa Arffman, chefsjurist på Bankföreningen.

När det gäller att upptäcka misstänkt penningtvätt är informationshanteringen en viktig del. Bankerna förväntas enligt penningtvättsregelverket inhämta och behandla en stor mängd information om kunderna där också känsliga personuppgifter ingår. Europeiska banktillsynsmyndigheten

förutsätter i sina regelverk till exempel att bankerna ska kunna hämta in och behandla information från internationella standardiseringsorgan, såsom ömsidiga utvärderingsrapporter och rättsligt icke bindande svartlistningar, samt information från tillförlitliga öppna källor, såsom rapporter i ansedda tidningar. En viktig sådan källa för bankerna är bland annat sanktionslistor som olika länder tagit fram.

Det är dock oklart om detta är förenligt med den svenska tolkningen av dataskyddsförordningen GDPR, som just sätter gränser för inhämtning och behandling av känsliga personuppgifter.

– Här har man en tydlig regelkrock. Integriteten ställs mot kraven i penningtvättsregleringen. Banken ställs därmed inför ett dilemma: vilken regel ska banken följa och vilken bryta mot? Vi anser att bankerna inte ska behöva stå

Innan fjärde penningtvättsdirektivet var det inte möjligt för banker att dela information om misstänkt penningtvätt inom koncernen.

Foto: creativemarket.com/yura_yarema

inför ett sådant val, utan att lagstiftaren ska se till att de ska kunna följa båda regelverken. Det har vi påpekat i ett decennium, minst, säger Åsa Arffman.

Något som har blivit möjligt genom det fjärde penningtvättsdirektivet är att banker ska kunna dela information om misstänkt penningtvätt inom koncernen. Innan dess var det alltså inte tillåtet för banker att till exempel dela information mellan den svenska och den baltiska delen.

– Bankerna ska numera ha koncernövergripande rutiner för informationsdelning mellan företag i koncernen. Även tidigare fanns krav på koncerngemensamma interna regler för åtgärder mot penningtvätt, men banken och övriga koncernbolag fick inte hur som helst dela kundinformation mellan sig, vilket gjorde det väldigt svårt. I värsta fall kunde kunder som fått nej på ena kontoret på grund av misstänkt penningtvätt, gå till ett annat kontor som saknade den informationen, och få ett konto där. Bankerna kunde på så sätt inte effektivt freda sig mot dessa kunder.

Nästa steg som Bankföreningen vill se är att bankerna under vissa förutsättningar ska få möjlighet att dela information om misstänkta kunder med varandra, och att banker och myndigheter i större utsträckning ska kunna utbyta information.

– Vi har föreslagit att man lagtekniskt ska öppna för möjligheten att införa någon

form av informationshubb, där Finanspolisen och bankerna kan dela relevant information, så att banken ges bättre möjlighet att identifiera potentiella risker och hot, och därmed spärra möjligheten för personer som identifierats som kriminella att använda bankens tjänster för penningtvätt, säger Åsa Arffman.

I dag har banken bara information om de kunder och transaktioner som sker i den egna banken. Om information från flera håll, från banker och myndigheter, kan föras samman skulle möjligheterna att effektivt motverka penningtvätt förbättras betydligt. Enskilda transaktioner som utgör del i större kriminella nätverk skulle därmed kunna upptäckas av banken.

Något annat som Bankföreningen tar upp i sin framställan är önskan att banker ska få möjlighet att hämta upplysningar från kreditupplysningsföretag inom ramen för sin penningtvättsgranskning. Banken har i dag rätt att hämta en kreditupplysning om kunden vill ta ett lån, men inte för andra syften. En kreditupplysning innehåller bland annat information om kundens inkomst, lån och betalningsanmärkningar.

– Om banken i sin penningtvättsmonitorering av kundernas transaktioner får ett larm om en avvikelse från vad kunden normalt sett brukar göra, kan en kreditupplysning vara en bra information. Banken kan till exempel se om det är rimligt att kunden skickar stora belopp.

Det som först verkar misstänkt kanske inte alls är det om banken får den större bilden. Eller tvärt om, misstanken stärks. Att ge banken möjlighet att hämta en kreditupplysning i dessa fall skulle effektivisera arbetet och gynna samhället i stort. Det skulle också gynna kunderna, som slipper valsa runt i Finanspolisens register i onödan, påpekar Åsa Arffman.

Kreditupplysningslagen innehåller ett krav på att kunden ska få en kopia när en kreditupplysning lämnats ut. Vad gäller penningtvättsområdet skulle en sådan ordning vara olämplig, påpekar Bankföreningen, eftersom kunden i så fall får information om att banken misstänker något och kan skynda sig att flytta sina pengar till en annan bank.

Återkoppling från Finanspolisen är annan viktig information som bankerna vill ha. De vill veta om de anmäler rätt saker eller om de ska satsa sina resurser på annat sätt.

– Sedan penningtvättslagen infördes har det varit ett problem att bankerna inte får återkoppling från polisen gällande de anmälningar om misstänkt penningtvätt som de gör. De får heller inte uppdaterad information om modus och trender. Bankerna behöver ha informationen när

något är på gång, inte månader efteråt som ibland är fallet. Då är det ju för sent för bankerna att hindra det.

Ett exempel på försenad information var när det för några år sedan upptäcktes att personer leasade bilar i Sverige för att använda i terrorverksamhet i Syrien. Bankerna fick information om fenomenet när det redan var över.

Polisen är, tillsammans med Finansinspektionen och de andra myndigheterna i Nationell samordning mot penningtvätt, också ansvarig för att ta fram den nationella riskbedömningen som ska göras vart annat år. Det är viktig information som bankerna ska använda vid sin riskbedömning. Någon nationell riskbedömning för Sverige har dock inte kommit sedan 2014.

– Penningtvättsdirektivet uppställer långtgående krav på de relevanta myndigheterna att bistå verksamhetsutövarna med lämpligt utformad och uppdaterad information. Bedömningen av risken på samtliga nivåer är ett viktigt fundament för att verksamhetsutövarer effektivt ska kunna motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. Man måste kunna ställa krav på myndigheterna att de gör de det ska göra, säger Åsa Arffman.

» Åsa Arffman, chefsjurist på Bankföreningen

Finansinspektionen utfärdar föreskrifter på penningtvättsområdet och är också den myndighet som granskar att bankerna följer lagar och regler på penningtvättsområdet.

– Finansinspektionen är utsedd att vara ansvarig för de här frågorna för bankernas del, men vi saknar en dialog om tolkningen av regelverket. Det är olyckligt. Det skapar en rättsosäkerhet och oförutsägbarhet för bankerna. Bankerna följer reglerna utifrån hur de tolkar dem, men om Finansinspektionen har tänkt sig något annat kan bankerna i värsta fall drabbas av sanktioner.

Det är där Simpt kommer in, Svenska institutet mot penningtvätt, en organisation som Bankföreningen, tillsammans med sex andra branschorganisationer inom den finansiella sektorn, tagit initiativ till. Syftet med Simpt är att ta fram vägledning för de finansiella företagens tolkning och tillämpning av reglerna om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Innan Simpt fastställer varje delområde av vägledningen sker en öppen konsultation där allmänheten och myndigheterna ges möjlighet att komma med synpunkter. Innan vägledningen publiceras presenterar Simpt den för Finansinspektionen. Finansinspektionen har dock avböjt att lämna synpunkter på vägledningen.

– Men om Finansinspektionen ser något som helt uppenbart går emot deras tolkning skulle vi hemska gärna vilja att de drar i handbromsen. Med hänsyn till den öppna processen och att en mycket stor del av den finansiella sektorn står bakom vägledningen får den nog anses utgöra en branschpraxis och därmed något som en domstol bör beakta, ifall det skulle gå så långt, säger Åsa Arffman. ■

Foto: iStockphoto.com/B&M Noskowski

Polisen är, tillsammans med Finansinspektionen och de andra myndigheterna i Nationell samordning mot penningtvätt, också ansvarig för att ta fram den nationella riskbedömningen som ska göras vart annat år.

Simpt tar fram vägledning om transaktionsövervakning

Arbetet pågår inom Svenska institutet mot penningtvätt, Simpt, med ytterligare vägledning om penningtvätsregelverket, gällande bland annat transaktionsövervakning och rapportering till Finanspolisen. När utkastet till vägledning är klara inom kort, kommer de att publiceras för synpunkter.

» Hanna Wetter,
projektledare på Simpt

samt på frågor om att avsluta en affärsförbindelse. Så är det också nu, när ytterligare frågeställningar hanteras och fördjupning sker. En annan central del nu är också frågor på värdepappersområdet, där framför allt frågan om vem som är institutets kund hanteras.

Simpt bildades 2016 av branschorganisationer inom den finansiella sektorn. I samarbetet deltar Finansbolagens Förening, Fondbolagens förening, Sparbankernas Riksförbund, Svensk Försäkring, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska försäkringsförmedlars förening.

Syftet med Simpt är att ta fram vägledning för de finansiella företagens tolkning och tillämpning av reglerna om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Vägledning tas fram löpande inom avgränsade områden och växer därmed fram gradvis.

Det är företrädare för de företag som är medlemmar i de organisationer som ingår i Simpt som tar fram vägledningen.

– Sedan får även andra möjligheten att lämna synpunkter på utkastet till vägledning, genom en öppen konsultation. Synpunkterna som vi får in kan leda till justeringar innan vägledningen kan antas av Simpts styrgrupp, säger Hanna Wetter, projektledare på Simpt. ■

Fokus för frågorna i vägledningen är brett denna omgång. Frågor tas upp om företagets övervakning av affärsförbindelser och enstaka transaktioner samt den rapportering som ska ske till Finanspolisen. Även frågor om intern kontroll hanteras.

Dessutom har arbetet med olika frågor inom kundkännedom fortsatt, ett område där Simpt lanserade en första version av vägledning i mars i år. Då var fokus framför allt på frågor om verklig huvudman och personer i politiskt utsatt ställning, PEP,

Vägledningen finns på www.simpt.se

Nordiskt-baltiskt penningtvättsforum bildat

Med anledning av uppmärksamheten kring Baltikum och penningtvätsfrågor har Bankföreningen tagit initiativet att bilda Nordic Baltic AML Forum tillsammans med bankföreningarna i de övriga nordiska och baltiska länderna. Det övergripande syftet med samarbetet är att underlätta bankernas gränsöverskridande verksamhet och deras arbete mot penningtvätt.

Skillnader i ländernas penningtvätsregelverk orsakar merarbete för de banker som bedriver verksamhet över gränserna. I de fall skillnaderna inte är motiverade av till exempel särskilda nationella penningtvättsrisker eller omständigheter, bidrar de inte till en bättre riskhantering utan tar tid och resurser från mer motiverade åtgärder i arbetet mot penningtvätt och terrorismfinansiering.

Nordic Baltic AML Forum ska identifiera dessa omotiverade skillnader i lagstiftningar samt andra problem med regelverket.

– Om bankföreningarna i de olika länderna arbetar gemensamt för att påverka de nationella lagstiftningarna är möjligheterna att få till förändringar större, säger Sara Ekstrand, penningtvättsexpert på Bankföreningen.

Två frågor har redan identifierats. Den ena är behovet av att kunna utbyta

information mellan banker. Den andra är att skapa möjligheter för banker och brottsutredande myndigheter att arbeta tillsammans.

– Det skulle ta övervakningen och utredningen av misstänkta transaktioner till en ny nivå. Inspirationen kommer från Storbritannien där man inrättat ett forum där banker kan diskutera penningtvättsmisstankar med brottsutredande myndigheter och dela information sig emellan.

För att kunna genomföra något sådant i Norden och Baltikum krävs dock lagändringar, av till exempel penningtvättslagen och lagar som reglerar olika typer av sekretess. Lettland har redan tagit det steget och där har bankerna betydligt bättre möjligheter att dela informa-

tion sinsemellan. Det har bland annat resulterat i att man delar information om misstänkt penningtvätt och också om kunder som till exempel misstänks agera som målvakter. I Estland utreder man nu möjligheten att införa liknande regler. Svenska banker bör ha samma möjligheter som estniska och lettiska banker, anser Bankföreningen.

EU:s penningtvättsdirektiv är inte i sig optimalt utformat, vilket innebär att de nationella lagar som genomför direktivet riskerar att inte heller bli optimala. Samarbetet i Nordic Baltic AML Forum ger underlag för att driva frågor både nationellt och på EU-nivå genom EBF.

De första mötena i forumet har hållits i Stockholm och Riga under våren. Nästa möte äger rum i Tallinn i september. ■

Foto: iStockphoto.com/anshar73

Nästa Nordic Baltic AML Forum hålls i Tallin hösten 2019

Identifiering – det första steget i kundkännedomen

Från och med år 2022 ska bankerna endast godta id-handlingar som har utfärdats av Polismyndigheten, det vill säga pass och nationellt id-kort, enligt id-kortsutredningens förslag. Körkortet ska inte längre vara en statlig id-handling, eftersom det inte uppfyller tillräckliga säkerhetskrav.

I Sverige utfärdas varje år tre miljoner id-handlingar från fyra olika utfärdare. De största utfärdarna är Transportstyrelsen (körkort) och Polisen (nationellt id-kort och pass) som tillsammans står för omkring 90 procent. Skatteverket (id-kort för folkbokförda) och bankerna (SIS-kort) står för cirka 5 procent vardera. Kraven för att utfärda en id-handling varierar mellan utfärdarna. Möjligheterna att kontrollera id-handlingarna har även varit begränsade.

Att fastställa en persons identitet och att utfärda en fysisk id-handling baserat på den informationen, samt att förse de parter som vill göra en id-kontroll (banker, postombud med flera) med en fungerande kontrollprocess mot utfärdaren är en kärnuppgift för staten, anser Bankföreningen.

Historiskt sett har dock svenska staten inte tagit ett övergripande ansvar för att förse landets invånare med id-handlingar. Staten har inte heller genom lagstiftning styrt vilka id-handlingar som är utfärdade av andra aktörer som ska godkännas som legitimation. Det har dessutom lämnats fritt åt användarna att avgöra vilka kort som skall accepteras som godkänd legitimation för olika syften.

ATT UTFÄRDA EN FYSISK ID-HANDLING

För att komma till rätta med säkerhetsbrister och skillnaderna mellan utfärdarnas olika krav för att utfärda en id-handling, föreslog Bankföreningen 2015 att en nationell gemensam utfärdande process borde införas. Kraven för att

Körkortet uppfyller inte de säkerhetskrav som bör ställas på identitetshandlingar.

utfärda exempelvis ett körkort ska vara de samma som kraven på att utfärda ett pass. Om en gemensam utfärdandeprocess inte kunde uppnås, oavsett anledning, borde antalet utfärdare minskas.

– Att minska antalet utfärdare är bra eftersom utfärdandeprocessen stärks och blir mer enhetlig, och förenklar samtidigt för bankkontoren att göra en identitetskontroll enligt handboken De sju stegen, säger Peter Göransson, expert på operativa risker och säkerhet på Bankföreningen.

2015 presenterade Bankföreningen därför en målbild för regeringen avseende svenska id-handlingar. I korthet gick den ut på att antalet utfärdare minskas och att Polisen tar det fulla ansvaret i Sverige för att utfärda id-handlingar. Den enskilt viktigaste frågan för Bankföreningen har varit att utfärdaren tillhandahåller en bättre och snabbare funktion för verifiering av id-handlingens giltighet.

2017 tillsatte regeringen id-kortsutredningen. I mars 2019 lämnade den sina förslag som är att statligt identitetskort

och pass ska vara de enda fysiska identitetshandlingar som staten utfärdar (statliga fysiska identitetshandlingar). En statlig fysisk identitetshandling ska bland annat krävas för att styrka identiteten i samband med utförande av transaktioner som omfattas av regleringen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, alltså vid kontakt med banken exempelvis.

Utredningen föreslår en ny lag och en ny förordning om statliga identitetshandlingar med bestämmelser om ett statligt identitetskort och en statlig e-legitimation. Utredningen föreslår att Polismyndigheten ska ha huvudansvaret för utfärdandet.

Det nya id-kortet för svenska medborgare och id-kort för folkbokförda kommer att ha liknande utseende som dagens nationella id-kort som utfärdas av Polismyndigheten. Pass kommer även fortsättningsvis att regleras i passlagen och där sker inga förändringar.

Utredningen föreslår också att körkortet inte kommer att vara en statlig identitetshandling. Anledningen till det är att körkortet inte uppfyller de säkerhetskrav som bör ställas på identitetshandlingar. Utredningens förslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

KONTROLLPROCESS MOT UTFÄRDAREN

Den största förändringen på många år när det gäller giltighetskontroll av id-handlingar i Sverige skedde dock 2017 då Polismyndigheten utvecklade en e-tjänst för giltighetskontroll av svenska pass och nationellt id-kort. E-tjänsten lanserades i januari 2018 och förser banker och andra med en möjlighet att kontrollera Polisens id-handlingar online.

E-tjänsten innebär stora fördelar för flera parter i samhället.

För medborgarna: konsumentskyddet stärks, risken för identitetsrelaterade bedrägerier minskar och tillgängligheten till Polisens växel (114 14) ökar, eftersom banker och andra inte längre behöver ringa dit för att verifiera id-handlingar.

ID-KORTSUTREDNINGEN

Utredningen "Ett säkert statligt ID-kort – med e-legitimation, SOU 2019:14" hade i uppdrag att lämna förslag till förändringar av de krav och rutiner som gäller för svenska identitetshandlingar, att analysera hur antalet handlingar och utfärdare kan begränsas, hur verifieringen av äktheten och giltigheten av handlingarna kan förbättras samt om fysiska identitetshandlingar bör innehålla en e-legitimation på högsta tillitsnivå.

Foto: iStock.com/vm

För Polismyndigheten: personalresurser frigörs.

För Bankerna: processen att validera uppgifterna på id-handlingen snabbas upp och säkerheten stärks. Kontroll via växel tog, i bästa fall, några minuter medan kontroll via e-tjänsten bara tar några sekunder.

2017 fick Polisens växelpersonal ta emot 186 000 telefonsamtal från bankerna för att kontrollera Polisens utfärdade id-handlingar. Antalet samtal hade ökat stadigt under ett antal år. Det fanns ingenting som tydde på att bankernas kontroller (penningtvätt, kundkännedom, bedrägeriprevention, identitetsstöld) skulle minska i omfattning utan snarare tvärtom.

Statistiken över antal inkomna telefonsamtal i övergången mellan den manuella rutinen och e-tjänsten visar tydligt att en väl designad e-tjänst driver en ökning av antal kontroller, vilket är positivt. I den manuella rutinen via Polisens växel gjordes 600 kontroller per dag men så fort e-tjänsten hade lanserats så ökade antal kontroller till 1 000 per dag. När användningen ökar är det viktigt att infrastrukturen runt e-tjänsten är tillgänglig, säker och pålitlig.

Utan en implementerad e-tjänst skulle förutsättningarna dessutom saknas för id-kortsutredningens förslag att Polis-

myndigheten ska ha huvudansvaret för utfärdande av alla id-handlingar.

– Bankernas identitetskontroller bygger på att staten garanterar identiteten. Det är också en förutsättning att staten tillhandahåller kontrollmöjligheter mot utfärdarna som bankerna kan använda sig av. Att antalet utfärdare av id-handlingar nu föreslås begränsas till endast Polismyndigheten är positivt. Förslaget att endast statliga id-handlingar ska godtas på banken, samt den e-tjänst som Polismyndigheten har utvecklat, borgar för enkla, snabba och säkra identitetskontroller på bankkontoren, säger Peter Göransson. ■

» Peter Göransson, expert på operativa risker och säkerhet på Bankföreningen

Bankföreningen leder arbetet med alternativ referensränta

Arbetet med att ta fram komplement och/eller alternativ till interbankräntor pågår internationellt med anledning av att interbanktransaktionerna har minskat. Inom de större valutaområdena, som de för brittiska pund, US dollar och euro, har arbetet med att utveckla alternativa referensräntor pågått under en längre tid. I december förra året tog Bankföreningen initiativ till att bilda arbetsgruppen för alternativa räntor, som ska undersöka behovet av ett komplement och/eller ersättning till den svenska interbankräntan Stibor.

Varför ser man nu över behovet av alternativ referensränta?

– Anledningen är att den allra vanligaste referensräntan – Libor – är under avveckling och förslag till alternativa räntor till Libor håller på att tas fram. Detta har fått till följd att många länder ser över behovet av alternativa referensräntor. I Sverige startade Bankföreningen arbetsgruppen för alternativa referensräntor (Agar) i december förra året, säger Jonny Sylvé, ekonom på Bankföreningen, som samordnar gruppen.

Varför ska Libor avvecklas?

– Efter att det år 2012 uppdagades att Libor hade manipulerats tog flera myndigheter världen över initiativ till att analysera hur interbankräntorna generellt fungerar och hur de används. Det ledde bland annat till att EU skärpte reglerna kring hur interbankräntor sätts för att liknande manipulationer ska kunna förhindras.

En undersökning som Riksbanken gjorde av den svenska interbankräntan Stibor visade att den inte hade utsatts för någon form av manipulation. Riksbanken såg dock ett behov av att förbättra styrningen och kontrollen av Stibor. Detta var anledningen till att Bankföreningen tog på sig ansvaret för Stibor i mars 2013.

» Jonny Sylvé,
ekonom på
Bankföreningen

Behövs en alternativ referensränta i Sverige?

– Bankföreningens uppfattning är att förtroendet för Stibor fortsatt är högt hos marknadens aktörer. Det finns idag inga planer på att avveckla Stibor. Men för att svenska företag ska kunna fortsätta göra affärer med andra företag i de länder som inför nya referensräntor behöver vi även ha samma typ av ränta för svenska kronor.

När ska arbetsgruppen vara klar med arbetet?

– Arbetsgruppens målsättning är att presentera en rekommendation om en alternativ referensränta i slutet av året. Arbetsgruppen arbetar nu med att definiera en helt ny ränta som uppfyller de krav som ställs på en ränta av detta slag. Hur räntan ska tas fram, vem som ska ansvara för administrationen, hur den ska introduceras är några av frågorna som arbetsgruppen arbetar med. Eftersom Stibor är en ränta som används i väldigt många avtal måste gedigna analyser genomföras för att undersöka vad effekterna blir vid ett eventuellt byte.

Vilka banker ingår i arbetsgruppen?

– Arbetsgruppen består av Stiborbankerna: Danske Bank, Handelsbanken, Länsförsäkringar Bank, Nordea, SBAB Bank, SEB och Swedbank. I gruppen ingår även Finansinspektionen, Riksbanken, Riksgälden och Bankföreningen som observatörer. ■

En miljard e-fakturor förmedlade

I början av april hade de svenska bankerna gemensamt förmedlat en miljard e-fakturor till privatpersoner och företag i internet- och mobilbanken.

År 2002 lanserades en lösning som gjorde det möjligt för företag att via ett enda avtal nå alla sina kunder oavsett vilken internetbank kunderna använder. I dag

17 år senare har en miljard e-fakturor förmedlats genom bankerna. Bara det senaste året har fler än fyra miljoner betalare tagit emot e-fakturor via sin bank.

Det finns en stor efterfrågan på det miljövänliga alternativet till att betala fakturor och tillväxten för e-faktura är fortsatt stark. Väldigt många företag skickar sina fakturor elektroniskt till fakturamottagarna, vare sig det rör sig om andra företag eller privatkunder. Bankerna har en självklar ställning som förmedlare av dessa e-fakturor.

Ett år med dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen har nu varit ikraft i drygt ett år. Som nämnts tidigare i detta nummer av Bankfokus är gränsdragningen mot penningtvättslagen en komplicerad fråga, men även incidentrapporteringen är något som har tagits upp av bankerna, berättar Agneta Brandimarti, jurist på Bankföreningen.

» Agneta Brandimarti,
jurist på Bankföreningen

– I våra arbetsgrupper har diskussioner förts bland annat angående vilka händelser som ska generera en incidentrapport till Datainspektionen, säger Agneta Brandimarti.

Av Datainspektionens rapport 2019:1 framgår att det i Sverige kommit in 2 262 anmälningar om personuppgiftsincidenter, vilket är sjätte plats i Europa, under perioden 25 maj – 31 december 2018. Den övervägande delen stod finans- och försäkringssektorn för, 560 anmälningar vilket motsvarar 25 procent.

Datainspektionen framhåller att även om en sektor ligger i topp när det gäller att anmäla många personuppgiftsincidenter behöver inte det vara en indikation på bristande säkerhet. I vissa fall kan det tvärtom tyda på att företagen inom branschen har strukturer och rutiner som gör att personuppgiftsincidenter snabbt upptäcks och rapporteras. När det gäller banker har de lång erfarenhet av att

hantera personuppgifter och har rutiner på plats för att upptäcka när något går fel.

Av Datainspektionens rapport framgår att flertalet anmälningar har gällt fel-skickad post och e-post. Det framgår dock inte om detta är vanligast inom just bank och försäkring.

PERSONUPPGIFTSANSVAR

Datainspektionen har fått ansvaret av de europeiska datatillsynsmyndigheterna att leda arbetet att ta fram en ny vägledning rörande personuppgiftsansvar och personuppgiftsbiträde. Resultatet av arbetet ska presenteras under hösten 2019.

– Det är svåra frågor och värdefullt att klargörande vägledning tas fram från myndighetshåll. För banker som lyder under en rad andra regelverk är också denna fråga än mer komplicerad, säger Agneta Brandimarti.

En bank måste inom ramen för sin verksamhet efterleva en rad lagkrav och föreskrifter. Förutom regler som styr

verksamheten finns också långtgående krav på exempelvis penningtvättsområdet och i fråga om banksekretess. Det ställs också krav på vilka interna regler, rutiner och processer en bank ska ha för att säkra en god intern styrning, riskhantering och kontroll. Dessa krav omfattar även bankens personuppgiftsbehandling.

När ett företag kontaktar banken för en offert om banktjänster eller ingår ett kundavtal med banken, bestämmer banken i normala fall ändamålet med behandlingen av den information som ska samlas in, hur informationen ska användas samt hur den ska lagras. Banken är därför normalt sett ansvarig för behandling av information och kan då anses ha ansvaret för den personuppgiftsbehandling som sker inom ramen för bankens infrastruktur, IT-miljö eller inom den tillståndspliktiga verksamheten. Det gäller särskilt tjänster som ligger inom ramen för bankens kärnverksamhet, till exempel betaltjänster.

– Att banken skulle kunna ta på sig rollen som personuppgiftsbiträde i dessa situationer upplevs som svårt. Bankerna vill undvika att hamna i en sits där näringsrättsliga- och andra författningskrav kommer i konflikt med de krav som ställs på ett personuppgiftsbiträde i dataskyddsförordningen. Det är därför välkommet att Datainspektionen ska ta fram en ny vägledning rörande personuppgiftsansvar och personuppgiftsbiträde, säger Agneta Brandimarti. ■

Nätverk för Dataprotection Officers (DPO) för Bankföreningens medlemsföretag

Sedan hösten 2018 finns en grupp på Bankföreningen för bankernas DPO:er. Inom gruppen har bland annat diskuterats DPO:ns roll och oberoende, placering i organisationen, årsplaner för arbetet samt frågor från det dagliga arbetet.

Bankföreningen kritisk till rapporteringsplikt för rådgivare

Bankföreningen är starkt kritisk till förslagen i betänkandet Rapporteringspliktiga arrangemang – ett nytt regelverk på skatteområdet (SOU 2018:91). Det framgår av det remissvar som Bankföreningen skickade in i slutet av april.

Betänkandet, som delvis är baserat på ett EU-direktiv, går ut på att den som ger råd om lagliga skattearrangemang, så kallade skatteupplägg, ska rapportera detta till Skatteverket. Bankföreningen anser i sitt remissvar att förslagen är otydliga och innehåller bland annat diffusa definitioner, vilket kommer att skapa såväl tillämpnings- som tillsynsproblem. Begreppet rådgivare är så vitt utformat att en bank som öppnar ett konto för en kunds räkning kan riskera att behöva rapportera detta till Skatte-

verket eftersom kontoöppnande kan utgöra ett led i kundens skattearrangemang.

Avsaknaden av precision kommer att göra det svårt för enskilda bankanställda att avgöra om en transaktion utgör del av ett skatteupplägg. Trots otydligheterna kan den som inte rapporterar påföras mycket höga sanktionsavgifter.

- Detta är varken rättssäkert eller förutsägbart. EU-direktivet omfattar endast

» Ulrika Hansson,
skatteexpert på
Bankföreningen

gränsöverskridande skattearrangemang men utredningen vill gå längre och införa rapporteringsplikt även för rent inhemska skattearrangemang. Det blir således fråga om en svensk överimplementering, säger Ulrika Hansson, skatteexpert på Bankföreningen.

Reglerna föreslås träda i kraft 1 juli 2020.

Glad sommar önskar Bankföreningen!

